

הַלְבוֹת נְשִׂיאוֹת פְּסִים סִימָן קַבָּח

אלו שאין נושאים פסים (קסה) * אלא ביום-טוב, משום שאז (קסו) שרויים (עמ) [עמ] בשמחת יום-טוב, ו'טוב לב הוא וברך, מה שאין כן בשאר ימים, אפלו בשבתות השנה, ששרוידים בהרהורים על מותם (קסז) ועל בטול מלאכתם. ואפלו ביום-טוב אין נושאים פסים אלא בתפלת מוסף, שיוצאים אז מבית-הכנסת וישמחו בשמחת יום-טוב (דברי עצמו). וכל שחרית ומוסף שאין נושאים בו פסים אמר השליח-צבור אלהינו ואלהי אבותינו וכו', קדלעיל סוף סימן קכו. ויום הכפורים נושאים בו פסים כמו ביום-טוב, ויש מקומות שנושאים בו פסים בנעילה, ויש מקומות אפלו בשחרית: **מה** באלו תבות שהכהנים (קסה) הופכים בהם לדרום ולצפון: 'בְּרַבְרָה', 'וַיִּשְׁמְרָה', 'אֵלֶיךָ', 'וַיִּחַנְךָ', 'אֵלֶיךָ', 'לְךָ', 'שְׁלוֹם': הגה ונוהגין (קסט) שמאריכין בנגון אלו תבות, (קע) כי כל אחת מהן הוא סוף (עט) ברכה בפני עצמה, ואמרים 'רבון', כמו שמשפך בסימן קל, (קעא) *ובשעה שמאריכין (קעב) בנגון (פ) התבות שבסוף הפסוקים, דהינו 'וַיִּשְׁמְרָה' ו'וַיִּחַנְךָ' 'שְׁלוֹם'. (פס) (קעג) והמקרא לא יאמר רבון וכו' (תשובת מהר"ל

שְׁעֵרֵי תְּשׁוּבָה

[עמ] בשמחת יום-טוב, עב"ט. ועין בשו"ת בית-אפרים חלק א"ח שפנהגה זה שאין נושאים פסיהם בחל הוא מנהג קדום מאד במקדונו אלו, ויש מבאר השעם מה שבא"י

המ"א: ומה"ש נ"ל כשחל יו"ט בשבת אין נ"כ, דלא צרו לבטל עונה האמורה בתורה, ומשעם זה נהגו הכהנים שלא לזקק לנשואיהם בליל י"ט כדי שלא יחזרו וישמאו בלילה בקרי, אעפ"י שאפשר לטבל שחרית מ"מ יהיו טבולי יום, אבל קצת נוהגין שאין נזקקין לנשואיהם בליל י"ט ואין טובלין מבעי"ט, ושבוש הוא, דאם חוששין לקרוי היה להם לטבל קדם דהרי כבר יש עליו טמאת קרי, ואם הוא ליל טבילה ישמש ויטבל שחרית, מגן-אברהם וט"ו, ע"ש. וב"י פתח: וי"ש כחם של בני א"י וכל מלכות מצרים שנושאים פסיהם בכל יום ואינם טובלים, וכן ראי ונכון לנהג בכל מקום: (עט) **ברכה**. וקשה, דהא לך אינה סוף ברכה ואפי"ה הופכים פניהם; ונ"ל לישב דבעינן סוף ברכה וגם שיברך כבנוי לקהל, והרי במלת 'ברכה' וישמרה וכן אליך ויחנך ואלוהי הנון, מברך לקהל בנכות, וליפיקה מהפך פניו לדרום ולצפון כדי לברכה, אבל במלת שלום שאינו אלא שם דבר ואין כאן מדבר לנוכח לסיפק הוסיף מלת לך עם שלום והשתא הוי מדבר לנוכח בסוף ברכה דומקא דאנן, פ"ח, עין מ"א: (ד) התבות, בסוף התבה, אבל לא בעוד שאומרים התבה דאז צריך לשלח, עמ"א. ובהב"ט אשר לפני יש ערבובי ברבים, ע"ש ס"ק נ"ו: (פס) **התבואה**. ויש החו"ט המתפלל פשיטא דלא יאמר רבון דהוי הפסק בתפלה, אלא אפלו מקרא אחר לא יאמר הרבון מפני השרוף. בזמן שאין שם כהן א"א ויתעבר, מותרים לזבולין ס"י למ"ד:

בְּאֵר הַיֵּטֵב

[עמ] בשמחת יו"ט. וב"י בשם האגור והג"מ כתב השעם, שפנהגה הכהנים לטבל לנ"כ וקשה עליהם לטבל בכל יום, לכן אין נ"כ אלא בי"ט, עכ"ל. וכתב מה"א: ומה"ש נ"ל כשחל יו"ט בשבת אין נ"כ, דלא צרו לבטל עונה האמורה בתורה, ומשעם זה נהגו הכהנים שלא לזקק לנשואיהם בליל י"ט כדי שלא יחזרו וישמאו בלילה בקרי, אעפ"י שאפשר לטבל שחרית מ"מ יהיו טבולי יום, אבל קצת נוהגין שאין נזקקין לנשואיהם בליל י"ט ואין טובלין מבעי"ט, ושבוש הוא, דאם חוששין לקרוי היה להם לטבל קדם דהרי כבר יש עליו טמאת קרי, ואם הוא ליל טבילה ישמש ויטבל שחרית, מגן-אברהם וט"ו, ע"ש. וב"י פתח: וי"ש כחם של בני א"י וכל מלכות מצרים שנושאים פסיהם בכל יום ואינם טובלים, וכן ראי ונכון לנהג בכל מקום: (עט) **ברכה**. וקשה, דהא לך אינה סוף ברכה ואפי"ה הופכים פניהם; ונ"ל לישב דבעינן סוף ברכה וגם שיברך כבנוי לקהל, והרי במלת 'ברכה' וישמרה וכן אליך ויחנך ואלוהי הנון, מברך לקהל בנכות, וליפיקה מהפך פניו לדרום ולצפון כדי לברכה, אבל במלת שלום שאינו אלא שם דבר ואין כאן מדבר לנוכח לסיפק הוסיף מלת לך עם שלום והשתא הוי מדבר לנוכח בסוף ברכה דומקא דאנן, פ"ח, עין מ"א: (ד) התבות, בסוף התבה, אבל לא בעוד שאומרים התבה דאז צריך לשלח, עמ"א. ובהב"ט אשר לפני יש ערבובי ברבים, ע"ש ס"ק נ"ו: (פס) **התבואה**. ויש החו"ט המתפלל פשיטא דלא יאמר רבון דהוי הפסק בתפלה, אלא אפלו מקרא אחר לא יאמר הרבון מפני השרוף. בזמן שאין שם כהן א"א ויתעבר, מותרים לזבולין ס"י למ"ד:

בְּאוֹר הַלֶּכֶה

* ובשעה שמאריכין בנגון התבות וכו'. עין משנה ברורה. ובמדינתנו נוהגין הקהל לומר ה"רבון" אחר קריאת המקרא תבה אחרונה של כל פסוק, והכהנים שותקין אז או מנגיני, ואחר שפסוקי העבור ה"רבון" מסימין הכהנים התבה האחרונה. ומנהג זה יש בו לכאורה שעם קצת, כדי שייכלו אחר-כך הקהל להאזין היטב בתורה מפי הכהנים. אלא איש לפקפק בזה קצת, דיש הפסק בין קריאת המקרא לאמירת הכהנים, ובשלמא כשפסוקי, אפשר דגם זה הוא בכלל התחלת אמירת התבה [ועין לעיל בסימן קכד, מגן-אברהם סעיף-קטן יד, ויש לחלק], אבל כששותקין מאי איכא למימר. ועין לעיל בסעיף יח: ואין הכהנים וכו' עד שתכלה התבה מפי המקרא, והוא מ"ש"ס דסוטה, ומשמע מלשון זה דאחר שפלה המקרא סוף צריכין לענות, וכן בשלחן-ערוך סעיף יג: והם עונים אחריו על כל מלה, משמע דתכף צריכין לענות. ובאמת הלא מבאר בכמה ראשונים דהטעם קריאת המקרא הוא שלא יטעו, ולכשמשך הדבר אפשר שיבוא לידו טעות, ועל-כן על-כ"ל פנים מהנכון להעבור שלא יטעו הרבה באמירתם. ועין לעיל

מְשֻׁנָּה בְּרוּרָה

(קסה) אלא ביום-טוב¹⁷⁰ משום וכו'. בין שחל בחל או בשבת. ויש מקומות שנוהגין שאין נושאים פסים אפלו ביום-טוב כשחל בשבת, (קלג) אבל אין מנהג זה עקר כלל¹⁷¹, כמו שכתבו (קלג) הרבה אחרונים. נהגו הכהנים לסטול בעצמן (קלה) לטבל בערב-יום-טוב משום נשיאת-פסים שלמחר¹⁷², (קלה) וגם בלאו הכי צריך אדם לטהר את עצמו ברגל¹⁷³, ומכל מקום אין זה מצבב בדיעבד: (קסו) **שרויים בשמחת יום-טוב**. וביום-הכפורים (קלו) גם-כן נושאים פסים, שיש בו שמחת מחילה וסליחה: (קסז) **ועל בטול מלאכתם**. הלשון מגמגם, וחס ושלום ישראל קדושים יצטערו בשבת על בטול מלאכתם ביום הקדוש. והנכון שצריך לומר: ובשביל בטול מלאכתם, וקאי טעם זה על הא דלעיל שאין נושאים פסים בשאר ימים, וכן פליגינהו בדרך-משה שכתב טעם: לפי

ששרוידין בהרהורין וכו', להא דאין נושאים פסים בשבת, ואמנות החל כתב השעם משום בטול מלאכה, עין שם: **מה** (קסה) **הופכים בהם וכו'**. והשעם שנהגו כן, כדי שתתפשט הברכה לכל האנשים שעומדים מצדיהם: (קסט) **שמאריכין בנגון וכו'**. כתב באלוהי רבה בשם תשובת בית-יעקב: מה שנוהגין לנגן תבת "וַיִּשְׁמְרָה" בלא כ"ף ואחר-כך ה"ק"ף, וכן עושים ב"וַיִּחַנְךָ", הוא טעות, ודווקא בסוף מאריך, וקדם שפסם לא משמע פגנת התבה כלל, וכן הנהגים: והיה שלא יחלקו התבות לשתיים: (קע) **כי כל אחת מהן וכו'**. הוא טעם גם על דברי המחבר, והפנהגה: דאף-על-גב דשולש ברכות הנין בברכת-כהנים, מכל מקום בכל ברכה בפני עצמה יש בה שתי ברכות, דהינו 'וַיְבָרְכֶךָ ה'" ברכה אחת, 'וַיִּשְׁמְרָךָ' ברכה שנייה; 'יָאֵר וְכוּ' אליך" היא ברכה אחת, 'וַיִּחַנְךָ' ברכה שנייה; "וַיִּשְׂא ה' וכו' אליך" ברכה אחת, 'וַיִּשֶׂם לך שלום' גם-כן הוי ברכה אחת [לבוש]. והמגן-אברהם כתב השעם שהופכים פניהם באלו התבות, משום דכל אלו התבות הם לנוכח: (קעא) **ובשעה וכו'**. צריך לומר 'בשעה', וכן הוא בספרי שלחן-ערוך ושנים: (קעב) **בנגון התבות¹⁷⁵ וכו'**. הינו בשעה שמאריכין בנגון הברת אות אחרונה של התבה¹⁷⁶, (קלו) אבל לא בעת שאומרים התבה, דאז צריך לשלח ולכונן, כמו שכתב בסעיף כו: (קעג) **והמקרא**. פרוש: שליח-צבור המתפלל, פשיטא שלא יאמר ה"רבון", דהוי הפסק בתפלה, אלא אפלו כשהשליח-צבור הוא כהן ואחר הוא המקרא, גם-כן לא יאמר המקרא ה"רבון" שמה תשרך דעתו ולא יוכל לחזור ולהקרות; מיהו, לאחר שהקריא לפניהם תבת "שלום" יוכל אז לומר ה"רבון", דהו ליכא חשש דטרוף, דהא הוא אינו מסים ברפת "שים שלום" רק השליח-צבור,

שְׁעֵר הַצִּיּוֹן

(קלג) ואף שנוהגין כן משום שחוששין שאין נשיאת-פסים אלא-אם-כן שטובלין לקרון, ואין ורצין לבטל עונתן, אין כדאי בזה לדחות מצות עשה, ומוטב שהיו נושאים פסיהם אף שמשכו ולא יכולין לחזור ולטבל [וגם עין בסימן שכו במשנה ברורה סעיף-קטן] כד דרב האחרונים סותמין להקל לטבל לקרוי בשבת ורק וזהר שלא יחטט השער; וכל-שכן מה שחוששין שהוא אסור גדול לשמש ובאין על-ידיה לחטא, והוא טעות, שאין בו אסור כלל רק שהחמירו על עצמן [ח"א]: (קלג) ט"ז ואלוהי רבה ותיי-אדם: (קלד) ממגן-אברהם ושי"א: (קלה) פרי-מגדים: (קלו) לבוש: (קלמ) מגן-אברהם: * ודע דנשיאת-פסים בחוץ לארץ הוא גם-כן מדאורייתא, וכן העתיקו כל הפוסקים מימרא דרבי יהושע בן לוי והובא לעיל בסעיף ב, ודלא כמורי-וקציעה שמצדו דמדאורייתא הוא דווקא במקדש, ששנה בזה, ואשמיטתה ספרא פרשת שמיני פסקא טז, וספרי פרשת שפטים פסקא נא, ע"ש ונאברה קאי, ובכסוטה ל"ח, ע"ש, וירושלמי נזיר, הובא בסוטה לח ע"ב תודה"ל. והעינינו אחר מחמקי הזמן שהוא גם-כן נגד בכלי חלין קלג, ע"ש, וגם פשטא דקרא (דברים י') 'וַיְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה' משמע שנהגו תמיד¹⁷⁷.

הלכות נשיאת כפים סימן קכח קכט

סימן קכח. *אסור להשתמש (פג) בכהן אפלו בזמן הזה, (קעד) דהוי כמוצל בהקדש, (קעה) אם לא (פג) [פג] מחל על כך: (מררכי בהגהות דגייטן):

קכט באיזה תפלות נושאים כפים, ובו ב' סעיפים:

א אין נשיאת כפים (א) אלא בשחרית ומוסף ובנעילה (ב) ביום שיש בו נעילה כמו (ג) ביום הכפורים, אכל לא (ד) במנחה, משום דשכיחא שירות באותה שעה (ה) שמה יהא הכהן שבור, ונזרו במנחה (ו) של תענית (ז) אטו מנחת שאר ימים. אכל בתענית (ח) שאין בו נעילה, הואיל ותפלת המנחה (ט) סמוך לשקיעת (י) החמה, היא דומה לתפלת נעילה ואינה מתחלפת במנחה של שאר ימים, הלכך יש בה

באר היטב

[פג] מחל. עין בה"ט. ועין במשנה למלך פ"ג מהלכות עקדים, ובישורי-ברכה האריך בענין זה. ומ"ש מדברי המ"א לקמן סימן ר"א, עין לקמן סימן ת"ק י"א וביש"ש ב"ק פ' הפרה ס"י לה ובשו"ת בית-אפרים חלק א"ח וחקל אה"ע:

ואמאי לא נקא שהוא מוחל על קדשתו. ע"כ העלה השעם דכחל למחל הוא משום דיש לכהן הנאה מזה, ולפי זה העלה: כל זמן שאין לכהן הנאה מזה שעושה מלאכה לאחרים אסור להשתמש בו ע"ש. ואשתמיט להרב ט"ז מ"ש המרדכי בפ' הנזקין על שם מהר"ם וז"ל: ולא כמ"ש, כיון דמוקדשתו יליף אמאי לא נכפו אותו, דה"מ גבי נושא נשים בעברה אכל לפתח ראשון ולכרך ראשון דלא הוי אלא כבודו יכול למחל, ע"ש, הרי שקמב דשאני נושא נשים בעברה. וכהו נסתלק ג"כ מה שהקשה על הלכות, ע"ש. א"כ לרובי המרדכי שם משמע דלעולם יכול למחל על כבודו אפלו אי לא מטי הנאה לכהן מזה, ע"ש, ודלא כמ"ז. גם את זה ראיתי, שהרב מ"א הביא ראיה דיכול למחל מההיא דפי' הורו"ע שרבא היה לו עבר כהן, ע"ש, ונראה דלפי דעתו שהבין מה שאמר הש"ס שם דא"ל לשמעה וכו' והנינו לשמעה דרבא, א"כ אינה ראיה, דרבא גמי כהן היה, ע"ש ברש"י ובתוס' ד"ל דכהן ראשי להשתמש בכהן אחר, ע"ל ס"ק ח' מש"ש ורש"י שם פתב: לשמעה דבעיה והיו נוהגין מתנות לשמעה, ע"ש, ומקאן יש ראיה, שהרי הבע"ה היה ישראל, ואפשר שלזה נתפסו ג"כ המ"א אלא שקצר בלשונו. ועין במ"א ס"י ר"א ס"ק ד שכתב שם דאין אנו בקיאין ביחסי הקנהה מש"ה אין אנו נזהרין עכשו בקדשת כהן, ע"ש. ובקנסת'תקנאל ס"ס נו פתב: חלילה להוציא לעז על יחסי כהנה בזמן הזה, ע"ש, ועין מהרשד"ם אהע"ז סימן רלה ומררי"ט ס"י קמט ובתשובת חו"ט השני ס"י י"ו ובתשובת שבו"ת יעקב ח"א ס"י ע"ג, ועין בש"ע א"ע ס"י ו ס"ק ב מש"ש:

(א) כ"כ. ואם נמשכת הנעילה עד צאת הכוכבים אינם יכולים לשא את פניהם, דאין נשיאת-כפים בלילה, ואפלו אם עלה ירד, באר-שבע פרי"ח ושכנה"ג: (ב) במנחה. אפלו אם עלה ירד, כדמוכח מסעיף ב, פרי"ח: (ג) החמה. המ"א פתב דאפלו אם מתענין עד חצות ומתפללין מנחה יאמרו אנהינו לפי מנהג שלנו, ע"ש. ועין סימן קכ"א ס"ק ג פתב המ"א בשם הר"מ דהש"ח אינו אומר א"י אפלו בערה, דלא מקרי ת"ע, וצ"ע. ובתענית אסור אומר הש"ח א"י, הרי"ש הלוי ס"י י"א. בשבועה באר שמתענין ומתקבצין יחד ומרבים בסליחות ותחנונים אין אומר הש"ח א"י אלא דלא הוי ת"ע, נגה"נדרים כ"ל א ס"י לג והרי"ש אהרן. ויחיד לשהוא בתענית יחיד אין למחות לשאמר אותו, ע"ל סימן קכ"א:

משנה ברוכה

וכמו שכתבנו לעיל בסעיף כב במשנה ברוכה [אחרונים]. כתב בתשובת מהר"ם לובלין: קשאין פהגים במוסף לעלות לדוכן, נוהגים שאין אומרים "ותעריב": (קעד) דהוי כמוצל בהקדש. שהרי נאמר "וקדשתו" כפי את להם אלהיך הוא מקריב" (178), ואף עכשו שאין לנו קרבנות, בקדשתו הוא עומד, ומשום זה אסור בגרושה ולשוא למתים (179): (קעה) אם לא מחל על כך. אכל אם מחל מטר, שכתב דהכנה [כמו לפתח ראשון או לטל מנה יפה ראשון וכדומה מדברים שאנו מזהיבין לכבדן] נתן להם רק להנאתם, לפיכך בידו למחל ולתן רשות לישאל להשתמש בו. (קלת) ויש מי שאומר, שאינו יכול לתן רשות להשתמש בו אלא-אם-יש לו אינה הנאה, כגון בשקר, או אפלו בחנם לאדם חשוב שהוא חפץ לשמשו ונהנה מזה, אכל אם אין לו שום הנאה מזה אין יכול למחל, דאף-על-גב דכבוד יוכל למחל, (קלט) שמוש ענין של בידון הוא, (קמ) וטוב להחמיר לכתחלה. ולהשתמש בהם שריות בזויות, בנדאי יש לזהר (180) [מגן-גבורים]:

באר הלכה

בסימן סה במשנה ברוכה סעיף-קטן ד מה שכתבנו עוד מענין זה: * אסור להשתמש בכהן וכו'. וכהן בכהן אפטר שפטר נישועות-יעקב וכן כתב במגן-גבורים בשם הפלאה, וגם יש שפוצדים להקל בכהן עם-הארץ. ומכל מקום בשריות בזויות בודאי נכון לזהר, עין שם:

א (א) אלא בשחרית ומוסף ובנעילה. הינו, דבחל בכל יום בשחרית, ובשבת יום-טוב גם במוסף, וביום-הכפורים גם בתפלת נעילה, (ב) והוא כשהוא צדין יום: (ב) ביום שיש בו נעילה. הינו בתעניות המבארים לקמן סימן תקעט, שתקנו רבנן בהן תפלת נעילה כמו ביום-הכפורים: (ג) שמה יהא הכהן שבור. שנשתפר בסעודתו, ושבור אסור בנשיאת-כפים, וכו"ל בסימן קכח סעיף לה, מה שאין כן במוסף לא גזרו, (ד) דכיון שאסור לסעד סעודת קבע קדם מוסף פי אם טעמיה בעלמא, כמבאר בסימן רפו סעיף ג, ליכא למחש לשכרות: (ד) של תענית. הינו של תענית-צבור שיש בהם נעילה הנ"ל או של יום-הכפורים: (ה) אטו מנחת וכו'. לפי שביום שיש בו נעילה מתפללים מנחה בעוד היום גדול כדי להתחיל נעילה קדם שקיעת החמה, לכן מתחלפת היא במנחה של שאר הימים, שהיו נוהגים גם-כן להתפלל בעוד היום גדול מפני שהיו רוצים לאכל אחר-כך ושאסור לאכל קדם תפלת המנחה, כמו שכתב בסימן רלב, ובנעילה לא גזרו אטו שאר ימים, לפי דליכא תפלת נעילה פי אם בתענית [גמרא]: (ו) שאין בו נעילה. הינו (ג) פל הארבעה תעניות וצום אסתר: (ז) סמוך לשקיעת החמה היא. שהיה מנהגם

שער הענין

(קלת) ט"ז: (קלט) עין בספר שיורי-ברכה: (קמ) שיורי-ברכה הנ"ל ושלחן-שלמה, ועין בישועות-יעקב ובהגהות הגאון ר"ב לויניק: (כ) אחרונים: (ג) ר"א"ש: (ד) אלה רבה. ובפריימ"ק פתב גם תענית כ"ב, ואין הדבר ברור, כמו שכתב באותו שאמר זה:

הִלְבוֹת נְשִׂיאת כַּפַּיִם סִימָן קַבַּח קַבַּח

ביאורים ומוספים

סִימָן קַבַּח בְּאִיזוֹת תְּפִלוֹת נוֹשְׂאִים כַּפַּיִם

[משנ"ב ס"ק א]

ובימים הפפורים גם בתפלת נְעִילָה, והוא קָשָׁהוּא עֲדִין יוֹסֵף.

1) וטעם הדבר, כתב המג"א לעיל (סי' קב"ח ס"ק סד) בשם מהר"ם טיקטין, והוא במשנ"ב לקמן (סי' תרכ"ג ס"ק ח). משום שהוקשה נשיאת כפיים לעבודה, כדכתיב (דברים י ח) "לשרתו ולברך בשמו", ועבודה היא דוקא ביום, כמבואר בגמ' (זבחים צח, א). ובשעה"צ שם (ס"ק יא) צידד להקל עד חצי שעה סמוך לצאת הכוכבים. והורו הגרש"ז אויערבך (מחזור המפורש ליום כפור עמ' 2) והגר"ש אלישיב (מחזור המפורש שם ובקובץ תשובות ח"ב סי' לד) שבדיעבד יש לסמוך על השיטות שעד שלש עשרה וחצי דקות אחרי השקיעה עדיין נקרא יום. והוסיפו, שלכתחילה יש להקפיד שלא להיכנס לספק נשיאת כפיים בלילה וגם לברכות לבטלה, ואם רואים שהזמן דחוק ידלגו על חלק מהפיוטים שבחזרת הש"ץ, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ח תשובה ג).

אכן, לענין אמירת 'אלוקינו ואלוקי אבותינו ברכנו' וכו', כתב לקמן (סי' תרכ"ג ס"ק ט) שיאמר אפילו בלילה כיון שהיא תפילה, וכיון שתחילת התפילה היתה ביום אין להקפיד בזה.

[משנ"ב ס"ק ג]

שְׁאִסֵּר לְסַעַד סְעוּדַת קַבַּח קָדֵם מוֹסֵף כִּי אִם טְעִימָה בְּעֶלְמָא².

2) דהיינו פת מועטת עד כביצה, או פירות אפילו הרבה, כמבואר לקמן (סי' רפו ס"ק ח-ט).

ובשמחת תורה, הביא לקמן (סי' תרסט ס"ק יז) את דברי הלבוש שאין נוהגים לעלות לדוכן משום שמצויה שכרות, והאליה רבה כתב שבפראג נוהגים לעלות במוסף, ויש עולים בשחרית, וסיים, וכל מקום לפי מנהגו, ויזהרו שלא ישתו.

[משנ"ב ס"ק ו]

הִינּוּ קָל הָאֲרַבְּעָה תַעֲנִיּוֹת וְצוּם אֶסְתָּא³.

3) וכהן שאינו מתענה מחמת אונס, דעת הפרי חדש (כאן) והכפ"ח החיים (ס"ק ה) שאינו עולה לדוכן עם שאר הכהנים, אמנם המקור חיים (סי' כזו ס"ב) ובשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל א סי' מט) התיירו לכהן זה לישא את כפיו, והגר"מ טקוצ'ניסקי (לוח ארץ ישראל צום גדליה) כתב שאם אין שם כהן אחר, רשאי לעלות לדוכן. וביאר הגרש"ז אויערבך (מועדי קודש יוה"כ פ"א הע' 122) שאם כן, הוא הדין אף אם יש שם כהן אחד, יכול לישא כפיו, בכדי שתהיה המצוה מדאורייתא.

ואם אין עשרה המתענים בבית הכנסת, דעת הפמ"ג (סי' תקסו א"א ס"ק יא) והכפ"ח החיים (שם, ס"ק נב) שלא ישאו הכהנים כפיהם, ואף לא יאמרו 'אלוקינו ואלוקי אבותינו' [אם כי אין בכך חשש ברכה לבטלה].

[משנ"ב ס"ק קעד]

שְׁהָרִי נְאָמַר "וְקִדְשָׁתוּ" (177) כִּי אֵת לַחַם אֶלְהִיף הוּא מְקַרֵּב" (178), וְאָף עֲקָשׁוּ שְׂאִין לְנוּ קְרָבָנוֹת, בְּקִדְשָׁתוּ הוּא עוֹמֵד, וּמְשוּם זֶה אֶסְוֵר בְּגִרוּשָׁה וְלִטְמָא לְמַתִּים" (179).

177) ולימוד זה מ'ויקדשתו' כתב לקמן (סי' רא ס"ק יג) שהמג"א מצדד שהוא מדאורייתא ולא אסמכתא.

178) וכהן קטן, במשנ"ב לקמן (סי' רפב ס"ק יב) פסק כדעת המגן אברהם שלא נאמרה עליו מצות וקדשתו כיון שאינו בר עבודה ואינו מקריב לחם אלוקיו, ולדברי המג"א כתב בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' טו) שמותר להשתמש בכהן קטן [אכן דעתו שם להחמיר גם בכהן קטן, שכיון שיש בזה חשש דאורייתא, יש לחוש להפוסקים שהחמירו בזה]. ובשעה"צ (שם ס"ק טו) הביא את דעת רעק"א (בגליון שו"ע על המג"א שם) שכתב שדרשו בספרא שחייבים לקדש גם כהן בעל מום אפי' שאינו ראוי לעבודה, ומכאן זה הקשה על המג"א שהיקל בכהן קטן שאין בו מצות וקדשתו מחמת שאינו בכלל עבודה.

ובביאור דברי המג"א לחלק בין כהן בעל מום לכהן קטן, כתב הגר"י קמיניצקי (אמת ליעקב סי' רפב) שבעל מום אף על פי שאינו עובד, מימ' חולק בקדשים כדי לאכלם, מה שאין כן קטן, שאף שאוכל קדשים מ"מ אינו מקבל בהם חלק [וראה בפמ"ג סי' קלה משנ"ב ח שדחה סברא זו]. ובהר צבי (בקובץ חידושים על המנחת חינוך מצוה רסט) כתב לחלק, שבעל מום אף שאינו מקריב, מ"מ יש לו מצוה לאכול קדשים, מה שאין כן בקטן שאף על פי שמותר לו לאכול, מ"מ אין מצוה באכילתו, ומטעם זה בעל מום שייך בעבודה יותר מאשר קטן.

179) ואם נשא גרושה, וחילל את קדושת כהונתו, כתב בשו"ע לעיל (ס"מ) שאין נוהגים בו קדושה.

וכהן בעל עבירה, כתב הפרי מגדים (פתיחה לסי' קלה) שחייבים לנהוג בו קדושה [אלא שכהן שאינו בעל עבירה קודם לו]. מאידך, המנחת חינוך (מצוה רסט אות י) והכפ"ח החיים (ס"ק רלח) כתבו בדעת ספר החינוך (שם), שאין מחויבים לקדשו, וכמו באב ואם שאינם עושים 'מעשה עמך', שאין מצוה לכבדם.

[משנ"ב ס"ק קעה]

שְׁהוּא חֶפֶץ לְשִׁמְשׁוֹ וְנִהְיָה מִזֶּה, אֲכָל אִם אֵין לוֹ שׁוּם הֶנְאָה מִזֶּה אֵין יָכוֹל לְמַחֵל, דְּאֵף-עַל-גַּב דְּכַבּוּד יוֹכַל לְמַחֵל, שְׁמוּשׁ עֲנִין שֶׁל בְּיָדוֹ הוּא, וְטוֹב לְהַחְמִיר לְכַתְּחֵלָה. וְלִהְשַׁמֵּשׁ בְּהֵם שְׂרִיּוֹת בְּזוּיּוֹת, בְּרָדְאֵי יֵשׁ לְדָהָר" (180).

180) אבל כשעושה זאת הכהן לשם פרנסתו, כגון שהוא רופא או אח וכדו', דעת הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' קב"ח ס"ק י) שמותר להשתמש בו אפילו בשירות בזוי, שהרי בדיעבד יכול למחול על קדושתו, והוא רצונו של הכהן והנאותו. והוסיף, שמי"מ לכתחילה אין לכהן להיכנס למקצוע כזה, אם יצטרך לעשות דבר של בזיון.

הלכות נשיאת כפים סימן קכט קל

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

שקיה מנהגם לאתרה סמוך לשיקיעה⁴.

4) ולפי זה כשמתפללים לפני זמן מנחה קטנה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' כג אות ד) וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"י דבר הלכה אות כא) שאין לישא אז כפיים. וכן כתב הגרי"מ טקציניסקי (לוח ארץ ישראל צום גדליה) שכשמתפללים מנחה בזמן מוקדם וכל שכן מנחה גדולה, אין נשיאת כפים, אלא אומרים: 'אלוקינו ואלוקי אבותינו', ונכון להנהיג תפילת מנחה בתענית אחר זמן פלג המנחה (כשעה לפני השקיעה) בשביל נשיאת כפים. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ח תשובה יב) כתב שלכתחילה יאחר עד חצי שעה לפני השקיעה, אבל מפלג המנחה אפשר לישא כפיים.

אמנם, דעת החו"א (או"ח סי' כ) שאף שטעם זה אין נושאים כפים אלא במנחה קטנה, מ"מ יתכן שאחר שתיקנו בעת חתימת התלמוד נשיאת כפים במנחה של תענית, אין לנו לשנות מנהגם ואפילו אם מתפללים מנחה גדולה, שאנו נגררים אחר מנהג רבותינו בנשיאת כפים, אף שלא שייך אצלנו הטעם שהיה בזמנם. וכן נהגו בבית מדרשו של החו"א שהכהנים עלו לדוכן בתענית כשהתפללו מנחה גדולה (ארחות רבנו ח"ב עמ' סז).

[שעה"צ ס"ק ה]

דלא שיק בזה לומר שהדבר ידוע שאין שם שטרות, בין שאינו תענית גמור לכל היום; ואפילו במקצתו כל היום אלא שאינו תענית צמוד, כגון פד' באדר⁵.

5) ולענין המנהג בארץ ישראל, ראה מה שכתב בלוח ארץ ישראל להגרי"מ טקציניסקי (תענית שני קמא, שובב"ם זו אדר).

סימן קל

רבונו של עולם' שאומרים בשעת נשיאת כפים

[משנ"ב ס"ק א]

מאן התקיא¹.

1) ואף אשה שחלמה חלום, דעת החו"א (מעשה איש ח"ג עמ' קסד) שיכולה ללכת לבית הכנסת ולומר 'רבש"ע' בברכת כהנים ושוב אין לה לדאוג מחלומה.

והכהנים עצמם שאינם יכולים לומר 'רבש"ע', כתב החסד לאלפים (סי' ז) שנמתקים חלומותיהם בעת שמברכים את ישראל, שיכוונו הדבר הנצרך להם וינצלו על ידי זה מהזעם כישראל ומתברכים עמם.

[משנ"ב שם]

ובמדינותינו נוהגין כל הקהל לאמר תפלה זו בשעת הדיוקן².

2) אבל השליח ציבור, כתב לעיל (סי' קכח ס"ק קעג) שלא יאמר תפילה זו משום הפסק, וכן כשהשי"ן הוא כהן ואחר מקרא לכהנים, כתב שם שלא יאמר המקרא את ה'רבש"ע' שמו תטרף דעתו ולא יוכל לחזור ולהקרות, ורק לאחר הקראת תיבת 'שלוש' שכבר אין חשש טירוף, יכול לאומרו.

ואם התחיל להתפלל עם השי"ן ואומר עמו מילה במילה כמבואר בשו"ע (סי' קט ס"ב), כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ו סי' יג) שפשוט

שלא יאמר תפילת 'רבונו של עולם', שהרי בשלש הברכות הראשונות והאחרונות אסור להוסיף כלום.

[משנ"ב ס"ק ג]

והניקא ה'ק"ג³.

3) והטעם שאמירת 'רבש"ע' שייכת לברכת כהנים, כתב רב נסים גאון (ברכות נה, ב) שנסמך על הפסוק "הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל, כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מיוחד בלילות", ומרמז על ששים אותיות שבברכת כהנים שכולם אחוזים בשמות הקב"ה, ומסוגלים להסיר את פחד החלום הרע שראה בלילות. ובחידושי המאירי (שם) כתב הטעם, שזמן התפילה ובפרט שעת ברכת הכהנים הוא שעה שהציבור מכוונים ליבם ביותר. טעם נוסף כתב התורת חיים (בבא קמא נה, א ד"ה הרואה הספד), שכיון שהחלום הוא נבואה וברכת כהנים כדמות נבואה היא, לכן מתבטל חלומו בששים חלקים נבואה גדולה של ברכת הכהנים. ובתיבת גמא (לבעל הפמ"ג, פ"ר מקץ אות ד) כתב, שחלומות ישראל שלא כחלומות עכו"ם אפשר לבטלם שאינם על ידי שר, ולכן הכהנים המקבלים שפע מהקב"ה הם המתאימים לבטל החלום.

[משנ"ב שם]

בשעה שפאריכין כנגון התבות שקסוף הפסוקים, עין שם⁴.

4) וכתב שם (ס"ק קעב) שיאמר בשעה שמאריכים בניגון בהברת האות אחרונה של התיבה, אבל לא בזמן שאומרים התיבה, שאז צריך לשתוק ולכוון.

[משנ"ב ס"ק ז]

אין לומר ה'רבון', דאין אומרים תהנה בשבת⁵.

5) ומטעם זה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' יח) שגם ביום הכיפורים שחל בשבת טוב שלא לומר ה'רבש"ע'.

ואף שגם ביום טוב שלא חל בשבת אין אומרים תחינות, כתב המג"א (סי' קכח ס"ק ע) שלא מקפידים בזה כמו בשבת, כשם שאומרים 'אבינו מלכנו' בראש השנה ויום הכפורים שאינם חלים בשבת, ואילו כשחלים בשבת אין אומרים.

[משנ"ב ס"ק ה]

הם שלש פקמים [א"ר]⁶.

6) והביא שם את דברי המהרש"א (ברכות נה, ב) שג' פעמים הם כנגד חלום הבא על ידי מויקים, וחלום הבא ממערכת השמים, וחלום הבא על ידי מלאכי מעלה.

[משנ"ב שם]

לא יהיה רצון הנפס בסדוריים⁷.

7) וכתב לעיל (סי' סה ס"ק ד), שכמנהג הגר"א כן טוב לעשות, כדי שלא יאריכו הקהל באמירת יהיה רצון הארוך בעת ברכת כהנים, ועל ידי זה שותקים הכהנים זמן הרבה באמצע הברכה, וישחו כדי לגמור את כולה, ונראה מדבריו (שם) שהזמן שהכהנים מנגנים אינו נחשב להפסק לענין שהה כדי לגמור את כולה, וראה מה שכתב עור בביה"ל שם (סי"א ד"ה קראה סירוגין).

הלכות נשיאת פנים סימן קכט קל

יא באר הגולה

ב נקבים פרק יד מהלכות תפלה

נשיאת פנים. (ח) והמנהג שלנו כבד נהבאר לעיל סימן קכח: **ב** יכהן שעבר ועלה לדוכן ביום הכפורים במנחה, מין (ט) שהדבר ידוע שאין שם שורות הרי זה נושא את פניו ואין מורידין אותו, מפני החשד שלא יאמרו פסול הוא ולכך הורידוהו: הגה ולכן אומרים במנחה ביום כפורים אלהינו ואלהי אבותינו אף-על-גב דאין ראוי לנשיאת פנים, מכל מקום הואיל ואם עלה לא יבד (י) מקרי קצת ראוי (הגהות מיימוני), וכן נוהגין במדינות אלו אף-על-פי שיש חולקים:

קל רבוננו של עולם שאומרים בשעת נשיאת פנים, ובו סעיף אחד:

א פרכות נה

א *מאן דחזא (ב) חלמא (ב) ולא ידע מאי חזא, ניקום קמה כהני בשעה שעולים לדוכן (ג) ונימא הכי: רבוננו של עולם, אני שלך (ד) ותלומותי (ו) שלך וכו', ויכון (ה) דלסיים גם בהדי כהני, דעני צבורא אמן. (א) (ו) ואי לא, לימא הכי: אדיר במרום שוכן בגבורה, אתה שלום ושמן שלום, יהי רצון שתשים עלינו שלום. הגה (ז) ובמקום שאין עולין (ח) לדוכן (ט) יאמר כל זה בשעה שהשליח צבור

באר היטב

וכ"כ הפ"ח: (ז) שלך. צריך לומר: בין חלומות שחלמתי על אחרים בין שחלמתי על עצמי וכו', דצריך לבקש על חברו תחלה, מ"א בשם מהר"ם. וסיים בפעם א': ותשמרני כנגד וישמרך ובפעם ב' ותחנני כנגד ויחנני ובפעם ג' ותרצני כנגד שלום, מט"מ מ"א ט"ז: (א) ואי לא. פי' אם גמר אמירת רבש"ע קדם סיום ההכנים לימא אדיר במרום וכו', דכזה יסיים עם ההכנים, ולפי"ז אין מקום לומר אדיר במרום וכו' אם סים עם ההכנים, ולא נהגו עקשו כן אלא אפלו אם סים עם ההכנים אפי"ה אומרים אדיר במרום וכו', ט"ז:

(ב) חלמא. לאפוקי מאותן שאומרים אותו בכל יום, וגם אינו מועיל א"כ אומר בו ביום שראה החלום, ת"ח סס"ה דב"ק. ואינו נראה לי, דא"כ למה אומרים אותו כל ישראל כרגל, דאטו פלם ראו חלום רע בו ביום; אלא על-כרחי אומרים אותו על חלומות שראו בקימים אחרים, ומ"מ לא ישר לאמרו בכל יום, מ"א נכ"כ ט"ז דראוי לנהג שלא יאמרו בכל יום רבש"ע וכו' אלא אם בא לו חלום בלילה שלפניו, משא"כ בשעת הרגל שעולין לדוכן כול לומר אותו אפלו מן הסתם, כי קאי על החלומות שחלם בנתים, עכ"ל

באר הלכה

* מאן דחזא. לאפוקי מי שלא חלם לו בלילה שלפניו, לא יאמר. אף במדינותינו שנושאין פנים רק כרגל צריך לומר ה"רבון", כמו שפסקתי במשנה ברורה. וענין במתעצות השקל שקבת דביוס טוב שני אין לומר ה"רבון" מי שלא חלם לו בלילה שלפניו, ועל חלומות של כל השנה הרי כבר אמר מאתמול, ענין שם. והעולם אין נוהגין כן, ואפשר דחוששין שקא חלמו אחרים עליהם בלילה זה, ואף לפי זה לא יתחיל מ"רבון", דהתקין יאמר "חלום חלמתי ואני יודע מה הוא" והוא לא חלם כלל, אלא יתחיל מ"יהי רצון וכו' שיהיו כל חלומתי" וכו':

משנה ברורה

לאחר סמוך לשקיעה⁽⁴⁾: (ח) והמנהג שלנו וכו'. רוצה לומר, שאין נושאין פנים כלל במדינותינו בכל ימות השנה, רק בקימים טובים, וגם זה רק בתפלת מוסף. (ז) ומכל מקום, כל הדינים הנזכרים בסעיף זה נפקא-מנה גם לדין לענין אמירת "אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו" וכו', ולפי המבאר לעיל בסימן קכז דבזמן שראוי מדינא לשא פנים אומרים "אלהינו ואלהי אבותינו": **ב** (ט) שהדבר ידוע וכו'. רוצה לומר, ולא אסרו בזה כי אם משום דמחלה בשאר יומי, וכנ"ל בסעיף א, לכן אין מורידין אותו

אם כבר עלה, אבל במנחה של שאר יומי, אף אם עלה יבד [אחרונים]: (י) מקרי קצת ראוי. ומכל מקום המתענים עד חצות ומתפללין מנחה, כגון בערב-ראש השנה וכדומה, (ה) לא יאמר השליח צבור "אלהינו ואלהי אבותינו" אפלו לשיטה זו:

א (א) מאן דחזא. ובמדינותינו (ב) נוהגין כל הקהל לאמר תפלה זו בשעת הדוכן⁽²⁾ אפלו אותם שלא חלמו, והשעם: דכיון דאין אנו נושאין פנים פי' אם ברגלים, אי אפשר שלא חלם לו פעם אחת בין רגל לרגל: (ב) ולא ידע וכו'. (ג) אי טבא הוא או בישא הוא: (ג) ונימא הכי⁽³⁾. וכבר נתבאר לעיל סוף סימן קכח בהג"ה דהנכחן לאמר זה בשעה שפאריכין כנגון התבות שבסוף הפסוקים, עין שם⁽⁴⁾: (ד) ותלומותי שלך וכו'. המגן אברהם פתב דצריך לומר: בין חלומות שחלמתי על אחרים ובין חלומות שחלמתי על עצמי; אבל בסדורים שלנו הנסחא להפך, דהינו: בין שחלמתי על עצמי ובין שחלמתי וכו', וכן הסכים באליה רבה. כתבו האחרונים, שסיים בתפלה זו בפעם ראשון "ותשמרני", כנגד מה שהכנינים מסימים "וישמרך", ובפעם שנית "ותחנני", כנגד "ויחנני", ובפעם שלישית "ותרצני", כנגד "שלום". ורש"ל מוסיף, שטוב לומר בפעם שלישית: ותבוא עלי ברפת כהניך ותרצני [א"ר ומגן גבורים עיי"ש]. כשנושאין פנים ביום טוב שחל בשבת אין לומר ה"רבון", דאין אומרים תהנה בשבת⁽⁵⁾, אם לא בשחלם לו חלום רע באותו הלילה [אחרונים]: (ה) דלסיים בהדי כהני. כף צריך לומר [ומכתב "גם" טעות סופר], והינו בסוף כל פסוק שפסקו, והם שלש פעמים [א"ר⁽⁶⁾], וכן כתוב בשם הגר"א שהיה נוהג לומר גם בסוף פסוק שלישי הרבוננו של-עולם הנ"ל שהזכר בגמרא ולא היה ירצון הנדפס בסדורים⁽⁷⁾: (ו) ואי לא, לימא וכו'. פרוש, (ג) שלא סימו עדין ההכנים, יאמר גם "אדיר במרום" וכו', כי היכי דלסיים בהדי כהני תבת "שלום" ויענו העבור אמן על שניהם. (ז) ויש נוהגים שבכל פעם אומרים "אדיר במרום" בשעת אמירת שליח צבור "שים שלום", בשעה שאומר "וטוב בעיניך" וכו': (ז) ובמקום שאין וכו'. כמו במדינותינו שאין נשיאת פנים כל השנה רק ביום טוב: (ח) לדוכן. דוכן פרושו, המקום שעולין שם ההכנים בשעת נשיאת פנים: (ט) יאמר כל זה בשעה פרוש, תפלת "רבון", (ה) ואם גמר ה"רבון" קדם שסיים השליח צבור תפלת "שים שלום", יאמר גם כן "אדיר במרום" וכנ"ל. כתבו אחרונים דאין לומר תפלת "רבון" בכל יום ויום, כי אם בשחלם לו בלילה שלפניו, דאיך יאמר "חלום חלמתי" בשלא חלם כלל:

שער הציצית

(7) אחרונים: (ה) אליה רבה ומגן גבורים כמחרי"ו ואלא כמגן אברהם, והשעם, דבתעניתים כאלו אין נשיאת פנים במנחה מדינא ואפלו בדיעבד, כבשאר ימות השנה, ולא שיהי קנה לומר שהדבר ידוע שאין שם שורות, כיון שאינו מענית גמור לכל היום; ואפלו במתענין כל היום אלא שאינו מענית צבור, כגון בד' באדר⁽⁶⁾ או בט"ו כסלו וכדומה, שמתאספים חבורות ומתענים, גם כן דעת הרבה אחרונים דבכגון זה אסור בנשיאת פנים במנחה מדינא ואפלו בדיעבד, ומשום חשש שורות כבשאר ימות השנה, ולא התירו אלא בהענית צבור גמור, וממילא אין אומרים אלהינו ואלהי אבותינו, עין אליה רבה ובאר היטב ומגן גבורים ובחושני ר' עקיבא איגר: (ב) ט"ז ומגן אברהם ושי"א: (ג) אליה רבה: (ג) עלת-תמיד ומגן אברהם וט"ז: (ד) ט"ז ועטרת זקנים: (ה) אליה רבה: